

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Bakalaureusetöö

Carl-Martin Keerberg

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhususe hindamine

Juhendaja: Raul Toomla, PhD

Tartu 2019

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/töö autori allkiri/

Kaitsmine toimub/kuupäev/ kell/kellaaeg/
...../aadress/ auditooriumis/number/.

Retsensent: /nimi/ (...../teaduskraad/),
..... /amet/

Mina, Carl-Martin Keerberg,

(isikukood: 39702042749)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhususe hindamine,

mille juhendaja on Raul Toomla,

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 14.05.2019

(allkiri)

Lühikokkuvõte

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ametlikuks eesmärgiks on sõja- ja inimsusevastaste kuritegude ennetamine ja nende toimepanemises süüdistatavate vastutusele võtmine. Kohtu tõhusus selle eesmärgi saavutamisel on olnud kasin. Käesolev töö hindab kohtu tõhusust lähtudes lisaks ametlikule eesmärgile ka operatiivsetest eesmärkidest, mille saavutamist on võimalik mõõta ja võrrelda samaväärsete institutsioonidega. Võrdluses Rwanda ja Jugoslaavia eritribunalidega paistab silma Rahvusvahelise Kriminaalkohtu menetlusprotsessi tõhusus. Samuti mõõdetakse töös kohtu tõhusust mõjutavate muutujate kaalu ning selgub, kohtu tõhusust märkimisväärselt piirav muutuja on rahvusvaheline koostöö. Vastupidiselt kirjanduses argumenteeritule selgub, et tugev opositsioon süüdistatava asukohariigis ei korreleeru positiivselt suurema süüdistatava kohtu valdusesse jõudmise tõenäosusega. Kuigi võrreldav valim on liiga väike, et teha põhjanevaid järeldusi, ilmneb vastupidine seos kirjanduses argumenteeritule.

Sisukord

Lühikokkuvõte	4
Joonised.....	6
Tabelid.....	6
Sissejuhatus	7
1. Ülevaade kohtute tõhususe hindamise raamistikest	8
1.1 Eesmärgist lähtuv tõhususe hindamine	8
1.2 Sooritusmõõdikutest lähtuv tõhususe hindamine	8
1.3 Rahvusvahelisest koostööst lähtuv tõhususe hindamine	9
1.4 Hinnateoreetiline tõhususe hindamine	9
2. Tõhususe hindamise raamistik	11
3. Meetod.....	14
4. Tõhususe hindamine.....	18
4.1 Võimekus täita ametlikke eesmärke.....	18
4.2 Võimekus täita operatiivseid eesmärke.....	19
5. Tõhusust mõjutavad muutujad	28
5.1 Koostöö	28
5.2 Poliitiliste jõupositatsioonide vahekord	31
Kokkuvõte	36
Kasutatud kirjandus.....	37
Summary	40

Joonised

Joonis 1. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhususe hindamise raamistik	13
Joonis 3. RKK menetluse etapid	15
Joonis 2. Süüdistatav RKK valduses	19
Joonis 4. Ajavahemik menetluse etappide kuriteo kohtusse suunamine ja uurimise alustamine (või mitte alustamine) vahel	21
Joonis 5. Ajakulu menetluse etappide uurimise alustamine ja süüdistatava saabumine kohtusse vahel	22
Joonis 6. Ajakulu menetluse etappide süüdistatava saabumine kohtusse ja süüdistatava esimene ilmumine kohtus vahel	23
Joonis 7. Ajakulu menetluse etappide süüdistatava esimene ilmumine kohtus ja kohtuotsuse langetamine vahel.....	23
Joonis 8. Ajakulu menetlusetappide kuriteo kohtusse suunamine ja kohtuotsuse langetamine vahel	24
Joonis 9. Riikide suhted RKK-ga	26
Joonis 10. Süüdistatav RKK valduses - olukorra tasandil	28
Joonis 11. Süüdistatav RKK valduses - vahe (jah-ei) olukorra tasandil	29
Joonis 12. RKK-ga koostööd tegevad riigid	29
Joonis 13. Süüdistatava asukoha- või päritoluriigi koostöö RKK-ga süüdistatava kohtu valdusesse jõudmise hetkel	30
Joonis 14. Kohtu valdusesse mitte jõudnud süüdistatavate asukoha- või päritolurikide koostöö RKK-ga	30
Joonis 16. Opositsiooni tugevus olukorra tasandil.....	34
Joonis 17. Süüdistatav kohtu valduses, hinnateooria juhtumid.....	34

Tabelid

Tabel 1. Kohtu sooritusmõõdikute kattuvus RKK operatiivsete eesmärkidega.....	14
Tabel 2. Riikide koostöö RKK-ga ja süüdistatava seisund	31
Tabel 3. Opositsiooni tugevus ja süüdistatava seisund	35

Sissejuhatus

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu (RKK) aluskdokumendis, Rooma statuudis, seisab: „...teades, et käesoleva sajandi jooksul inimkonda šokeerinud kujuteldamatute jõhkruste ohvriks on langenud miljonid lapsed, naised ja mehed, tõdedes, et rasked kuriteod seavad ohtu maailma rahu, julgeoleku ja heaolu, kinnitades, et rahvusvahelisele üldsusele enim muret tekitavad raskeimad kuriteod ei või jääda karistusest ning nende eest tulemuslikku vastutuselevõtmist saab tagada riiklike meetmete ja rahvusvahelise koostööga, otsustanud lõpetada selliste kuritegude toimepanijate karistamatajätmise ja niiviisi aidata kaasa selliste kuritegude ärahoidmisele...” (Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut). Karistamatuse tunde vastu võtlemine ning sõja- ja inimsusevastaste kuritegude ennetamine on lubadused, mis defineerivad Rahvusvahelise Kriminaalkohtu loomise ja tegutsemise põhjuse. Kohtu asutamisest saati on nende lubaduste täitmist seatud kahtluse alla ning süüdistatud kohut hambutuses. RKK tõhususe hindamine on vajalik, et mõista, kas antud institutsioon suudab adekvaatselt nimetatud kuritegusid ennetada ja nende toimepanemises süüdistatavaid vastutusele võtta. See teadmine annab sisendi kohtu ülesehituse ja toimimise parendamiseks tulevikus.

Töö sisuline osa on jaotatud viieks peatükiks: ülevaade kohtute tõhususe hindamise raamistikest, tõhususe hindamise raamistik, meetod, tõhususe hindamine ja tõhusust mõjutavad muutujad. Esimeses peatükis antakse ülevaade neljast kohtu tõhususe hindamist puudutavast raamistikust: Shany eesmärgist lähtuv, Keilitz et al sooritusmõõdikutest lähtuv, Phooko ning Hillebrechti ja Strausi rahvusvahelisest koostööst lähtuv ning Ali ja Gilligani hinnateooriast lähuv. Teises peatükis sünteesitakse sobiv tõhususe hindamise raamistik, arvestades piirangutega, mis tekivad just RKK uurimisel. Kolmandas peatükis kirjeldatakse andmete kogumise ja analüüsimise meetodeid. Neljandas peatükis kaardistatakse kohtu eesmärgid ja uuritakse kohtu tõhusust nende eesmärkide saavutamisel. Tõhusust hinnatakse kahest teoreetilisest käsitlusest lähtuvalt, mõõtes kohtu sooritusmõõdikuid ja võrreldes neid teiste samaväärsete kohtutega ning hinnates kohtu võimekust rahvusvaheliseks koostööks. Sooritusmõõdikute hindamisel on peamiseks uurimisvahendiks kohtu toimikute alusel loodud ajateljed, mis võimaldavad mõõta menetluse kiirust ja tulemeid ning võrrelda neid teiste samaväärsete kohtutega. Viiendas peatükis mõõdetakse kahe kohtu tõhusust mõjutava muutuja, rahvusvahelise koostöö ja süüdistatava koduriigi poliitiliste jõupositatsioonide vahekorra, kaalu. Läbiviidud analüüsist selgub, et kuigi RKK potentsiaalset tõhusust piiravad tema

ülesehitus ja toimimisprintsiibid, on kohus teistest samaväärsetest kohtutest, Rwanda ja Jugoslaavia eritribunalidest, sooritusmõõdikute alusel tõhusam. Samuti selgub, et kohtu tõhusust piiravad halvad rahvusvahelised suhted. Süüdistatava asukohariigi poliitiliste jõupositsioonide vahekord ei oma kirjanduses argumenteeritud mõju kohtu tõhususele, kuid võrreldavaid juhtumeid on põhjapanevate järelduste tegemiseks liiga vähe.

Töö erineb varem kirjutatust, sest kombineerib kohtu tõhususe hindamisel kvalitatiivsed ja kvantitatiivsed meetodid ning võrdleb saadud tulemusi teiste samaväärsete institutsioonidega. Saadud teadmine võimaldab kohut kritiseerida infovaakumi asemel informeeritud kontekstis.

1. Ülevaade kohtute tõhususe hindamise raamistikest

Selles peatükk annab ülevaate neljast teoreetilisest raamistikust, mis käsitlevad kohtu tõhususe hindamist:

- 1) eesmärkidest lähtuv,
- 2) sooritusmõõdikutest lähtuv,
- 3) rahvusvahelisest koostööst lähtuv,
- 4) hinnateooriast lähtuv.

Seejärel sünteesitakse nende nelja käsitluse põhjal sobiv raamistik, et hinnata Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhusust ning seda mõjutavate muutujate kaalu.

1.1 Eesmärgist lähtuv tõhususe hindamine

Yuval Shany lähtub eeldusest, et mingi tegevus on tõhus juhul, kui ta saavutab oma eesmärgi. Autor märgib, et Charles Perrow väitel võib organisatsioonil olla kahte tüüpi eesmärke: ametlikke (*official*) ning operatiivseid (*operative*) (Shany 2012, 231). Ametlikud eesmärgid on reeglina häguselt defineeritud ja avatud, kuna nad kirjeldavad organisatsiooni ametlikke ja üldisi funktsioone. Operatiivsed eesmärgid peegeldavad kindlaid tegevusi, mis on organisatsiooni jaoks olulised ning on seetõttu täpsemad. Shany näitlikustab rahvusvaheliste kohtute ametlikke eesmärke karistamatuse tunde vastu võitlemisega ning operatiivseid eesmärke aastas menetletavate juhtumite arvu tõstmisega (Shany 2012, 231-232).

1.2 Sooritusmõõdikutest lähtuv tõhususe hindamine

Ingo Keilitz, Laurie Glanfield ja Dan Hall on välja töötanud 11 kohtute sooritust hindavat mõõdikut: kaasuste menetlemise kiirus (*case clearance rate*), süüdistatavate kinipidamisasutuses veedetud aeg enne kohtuistungit algust (*pre-trial custody*), kohtuorderite täitmise määr (*compliance with court orders*), kohtu kasutajate rahulolu (*court user satisfaction*), kohtukulud (*access fees*), talletatud dokumentide kvaliteet (*court file integrity*), töötajate kaasatus (*employee engagement*), ühe juhtumi menetlemiseks kuluv rahaline ressurss (*cost per case*), kaasuste mahajäämuse määr (*case backlog*), kohtuistungit kuupäevaline kindlus (*trial date certainty*) ning õigeaegselt menetletud kaasuste suhtarv (*on-time case processing*) (Keilitz et al. 2016, 2-3). Autorite väitel on mõõdikud oma olulisust organisatsioonide tõhususe tõstmisel tõestanud nii era- kui avalikus sektoris (Keilitz et al. 2016, 1-2). Kuigi autorid toovad välja 11 olulist mõõdikut, ei ole kõik

rakendatavad Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule. Näiteks erinevalt paljudest teistest kohtutest ei ole Rahvusvahelise Kriminaalkohtu teenuste kasutamine tasuline. Mõni 11st mõõdikust oleks põhimõtteliselt rakendatav, kuid napib andmepunkte. Näiteks ei ole teada, kui rahul on Rahvusvahelise Kriminaalkohtu töötajad selle institutsiooni kaasavusega.

1.3 Rahvusvahelisest koostööst lähtuv tõhususe hindamine

Mooses Phooko selgitab, et sarnaselt teistele rahvusvahelistele kriminaalkohtutele on Rahvusvaheline Kriminaalkohus ilma riikide abita hambutu võitluses karistamatuse vastu (Phooko 2011, 195-196). Autor toob näiteks Aafrika Liidu püüdlused kohtu võimekust vähendada, kutsudes liidu riike (mitmed on neist Rooma Statuudi ratifitseerinud) üles RKK-ga koostööd mitte tegema. Courtney Hillebrecht ja Scott Straus selgitavad, miks rahvusvaheline koostöö on kohtu tõhususe jaoks oluline, võttes arvesse potentsiaalseid mehhanisme, mille läbi juhtumid kohtusse jõuavad (Hillebrecht, Straus 2017, 165-166). Rooma Statuut defineerib kolm viisi, kuidas juhtumid võivad kohtusse jõuda: ise-viitamine (*self-referral*) riikide poolt, viitamine ÜRO Julgeolekunõukogu poolt või kohtu süüdistaja algatusel. Kõigil kolmel juhul sõltub kohus koostööst riikidega. Ise-viitamise puhul on sõltuvus ilmne, kuid ka muudel juhtudel loodab kohus riikide abile, et süüdistatavaid arresterida, ohvritega suhelda ning uurimiseks vajalikku taristut üles seada.

1.4 Hinnateoreetiline tõhususe hindamine

Nada Ali väidab, et rahvusvaheline õigus on valdkond, millele saab reeglina rakendada majandusanalüüsi põhimõtteid: olulisteks toimijateks on riigid, mis on loomult kasu maksimeerijad ja koostöö, koordinatsioon ning institutsionaliseeritus rahvusvahelises õigluses võimaldavad välismõjusid minimeerida ehk tõhusust suurendada (Ali 2014, 19-20). Siiski leiab autor, et rahvusvaheline kriminaalõigus erineb oluliselt näiteks keskkonna- või kaubandusõigusest, sest toimijad ei ole tingimata huvitatud rahvusvahelise kriminaalõiguse rikkumistest mõne teise toimija suveräänsel territooriumil. Järelikult ei saa kohandada majandusanalüütilist eeldust kasu maksimeerivatest toimijatest rahvusvahelises kriminaalõigluses riikidele, kuid sedasama eeldust saab rakendada indiviididele. Hinnateooria eeldab, et indiviidid tegutsevad ratsionaalselt ja tuginevad oma otsustes kasu-kahju analüüsile ehk kriminaalkohtu tõhusust on võimalik hinnata antud kohtu loodud heidutuse kaudu. Ali väidab, et lisaks kasu-kahju analüüsile on Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhususe hindamisel olulisel kohal ka mänguteoreetiline analüüs, mis keskendub mitme eri toimija tekitatud mõjudele (Ali 2014, 20-22). Autor tunnistab, et mänguteooria oluliseks

eelduseks on kasu maksimeerivad ja ratsionaalsed toimijad, kuid reaalselt ei pruugi iniviidid neid eeldusi rahuldada. Ali mänguteoreetilise mudeli keskseks teesiks on, et süüdistatava kasu-kahju analüüsis on olulisel kohal kolm muutujat: süüdistatava võimul püsimise tõenäosus, potentsiaalsed sanktsioonid RKK poolt ning potentsiaalsed sanktsioonid poliitilise opositsiooni poolt (Ali 2014, 68-69). Kui võimul püsimise tõenäosus on suur – ehk opositsioon on nõrk – ei ole RKK heidutuse loomisel tõhus, sest kohtul ei ole võimekust süüdistatavat arreteerida ja tema üle kohut pidada. Samuti võib võimul olev süüdistatav, pannes toime täiendavaid kuritegusid, vähendada opositsiooni võimu. Kui võimul püsimise tõenäosus on väike – ehk opositsioon on tugev – on süüdistatav suurema tõenäosusega valmis kohtule alistuma, sest RKK sanktsioonid on tõenäoliselt leebemad, kui potentsiaalsed opositsiooni rakendatavad sanktsioonid peale võimuvahetust.

Michael J. Gilligan esitab Alile sarnase argumendi ja väidab, et RKK tõstab heidutust panna toime sõja- ja inimsusevastaseid kuritegusid teatud olukordades (Gilligan 2006, 943). Autori väitel on ilma RKK-ta kuritegude toimepanemisel suurem potentsiaalne kasu, sest üldiselt ei taha riigid soosida olukordasid, kus inimõiguste rikkujad on võimul, mistõttu on nad nõus pakkuma varjupaika kurjategijatele. Kurjategija jaoks on varjupaiga taotlemine teises riigis väiksema kahjuga, kui potentsiaalne kahju, mis võiks tekkida, kui opositsioon nad võimult tõukab. Kuid RKK olemasolu muudab riikide valiku dünaamikat, sest võimaldab riikidel põhjendatult varjupaigataotlusi tagasi lükata rahvusvahelise õiguse ettekäändel. Sellises olukorras on kurjategijal endiselt kasulikum alistuda RKK-le, sest alternatiivne opositsiooni põhjustatav kahju on tõenäoliselt suurem kui RKK sanktsioonid.

2. Tõhususe hindamise raamistik

Eelmine peatükk andis ülevaate erinevatest võimalustest hinnata kohtute tõhusust. Selles peatükis kaalutakse kõigi käsitletud tõhususe hindamise raamistike tugevusi ja nõrkusi, sünteesitakse raamistik, mis sobib spetsiifiliselt Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhususe hindamiseks ning põhjendatakse tehtud valikuid. Loodaval raamistikul on kaks peamist ülesannet: hinnata RKK tõhusust ning seda mõjutavate muutujate kaalu.

Eesmärgipüstitusest lähtuvat kohtu tõhususe hindamise raamistikku kasutatakse, et kaardistada Rahvusvahelise Kriminaalkohtu eesmärgid. Ametlikud eesmärgid tulenevad kohtu alusdokumendist, milleks on Rooma statuut. Statuut sätestab kohtu jurisdiktsiooni kuuluvad kuriteod: genotsiid inimsusevastased kuriteod, sõjakuriteod ning agressioon. Rooma statuudi preambulis seisab: „...kinnitades, et rahvusvahelisele üldsusele enim muret tekitavad raskeimad kuriteod ei või jääda karistuseeta ning nende eest tulemuslikku vastutuselevõtmist saab tagada riiklike meetmete ja rahvusvahelise koostööga, otsustanud lõpetada selliste kuritegude toimepanijate karistamatajätmise ja niiviisi aidata kaasa selliste kuritegude ärahoidmisele...“ (Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut). Järelikult on Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ametlikuks eesmärgiks nimetatud kuritegude toimepanijate vastutusele võtmine ja nimetatud kuritegude ennetamine ehk lühidalt vastutuse ja heidutuse tagamine. Operatiivsed eesmärgid peavad olema kooskõlas ametlike eesmärkidega, kuid on täpsemalt sõnastatud. Operatiivsete eesmärkide leidmine on äärmiselt oluline, sest nende abil on võimalik hinnata kohtu tõhusust kitsamates valdkondades, mis tagab konkreetsemad järeldused.

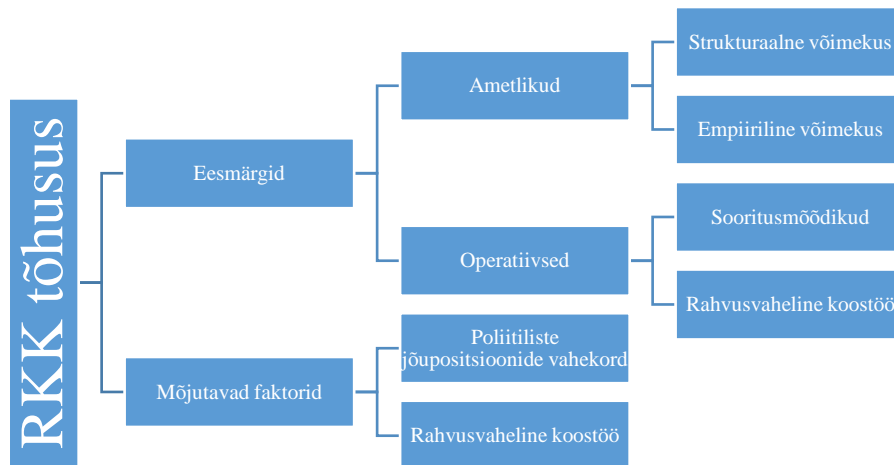
Rahvusvahelisest koostööst lähtuv tõhususe hindamine viitab olulistele muutujatele, mida tuleb kohtu tõhususe hindamiseks uurida – millised riigid teevad kohtuga koostööd ja millised mitte ning millised on olnud väljaütleemised ja seisukohavõtnud rahvusvahelises kogukonnas RKK teemal. Neid andmepunkte kasutatakse, et kirjeldada kohtu rahvusvahelise koostöö ulatust ning et hinnata rahvusvahelise koostöö mõju kohtu tõhususele.

Hinnateoreetiline Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhususe hindamise raamistik kaardistab mõned olulisemad muutujad, mis võivad kohtu tõhusust mõjutada. Nada Ali väitel on heidutuse loomisel võtmetähtsusega jõupositsioonide vahekord riigi valitsuse ja opositsiooni vahel (Ali 2014, 74-75). Ka Gilligani käsitus eeldab, et võimul olevaid kurjategijaid ohustab opositsioon. Hinnateooriast lähtuvat raamistikku kasutatakse, et mõõta poliitilise opositsiooni tugevuse mõju kohtu tõhususele.

Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule kohandatavaid sooritusmõõdikuid kasutatakse, et hinnata kohtu tõhusust oma operatiivsete eesmärkide saavutamisel. Hinnates Rahvusvahelist Kriminaalkohut isolatsioonis võimaldavad antud mõõdikud analüüsida kohut vaid kirjeldavalt. Järelikult on vajalik võrrelda kohut ka mõne teise rahvusvahelise kohtuga, kasutades samu mõõdikuid. Üheteistkümnest mõõdikust on valitud välja kolm, mis on sobilikud just Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhususe hindamiseks: kaasuste menetlemise kiirus (*case clearance rate*), süüdistatavate kinipidamisasutuses veedetud aeg enne kohtuistungit algust (*pre-trial custody*) ning kohtuorderite täitmise määr (*compliance with court orders*). Jäetakse kasutamata kaheksa mõõdikut: kohtu kasutajate rahulolu (*court user satisfaction*), kohtukulud (*access fees*), talletatud dokumentide kvaliteet (*court file integrity*), töötajate kaasatus (*employee engagement*), ühe juhtumi menetlemiseks kuluv rahaline ressurss (*cost per case*), kaasuste mahajäämuse määr (*case backlog*), kohtuistungit kuupäevaline kindlus (*trial date certainty*) ning õigeaegselt menetletud kaasuste suhtarv (*on-time case processing*). Kohtu kasutajate rahulolu välistati seetõttu, et selle kohta napib andmeid ning ka seetõttu, et ohvrid ei pöördu ise RKK poole, mis eristab seda näiteks paljudest siseriiklikest kohtutest või Euroopa Inimõiguste Kohtust ning annab alust arvata, et see mõõdik ei mõjuta ega kajasta kohtu tõhusust. Kohtukulud välistati seetõttu, et juhtumi viitamine RKK-le ei maksa midagi ning seetõttu puudub potentsiaalne rahaline kättesaadavusbarjäär, mis võiks kohtu tõhusust mõjutada. Talletatud dokumentide kvaliteedi ja töötajate kaasatuse kohta puudub kättesaadav info. Kohtuistungit kuupäevalist kindlust, õigeaegselt menetletud kaasuste suhtarvu ja kaasuste mahajäämuse määra saaks põhimõtteliselt RKK puhul mõõta, kuid puuduvad kõrvutatavad andmed teistest samaväärsetest kohtutest.

Kasutades kõigi käsitletud kohtute tõhususe hindamise raamistike tugevusi, hinnatakse Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhusust järgneva raamistiku alusel. Esiteks kaardistatakse kohtu eesmärgid, pidades silmas erinevusi ametlike ja operatiivsete eesmärkide vahel. Hinnatakse kohtu tõhusust oma ametlike eesmärkide täitmisel, analüüsides struktuuraalseid piiranguid ning empiirilisi tulemusi. Seejärel hinnatakse operatiivsete eesmärkide täitmise tõhusust, võrreldes valitud sooritusmõõdikuid RKK ja teiste võrreldavate rahvusvaheliste kohtute vahel ning analüüsitakse RKK koostööd riikidega. Töö teises osas kasutatakse hinnateoreetilisest tõhususe hindamise raamistikust tulenevaid muutujaid, et mõõta nende mõju RKK tõhususele. Samuti uuritakse RKK ja riikide vahelise koostöö mõju kohtu tõhususele. Nelja teoreetilise käsitluse põhjal sünteesitud tõhususe hindamise raamistik võimaldab kohut analüüsida mitmekülgsest, pakkudes nii

kvalitatiivset kriitikat kui kvantitatiivset võrdlevat analüüsi. Kaetud on nii kohtusisene perspektiiv kui ka kohtu kui rahvusvahelise institutsiooni perspektiiv. Hindamisele kuulub mitte ainult kohtu tõhusus oma eesmärkide saavutamisel, vaid ka seda mõjutavate muutujate kaal.

Joonis 1. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhususe hindamise raamistik

Allikas: autori koostatud

3. Meetod

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhususe hindamiseks on kasutusel nii kvalitatiivsed kui kvantitatiivsed meetodid ja andmed.

Kohtu ametlike eesmärkide kaardistamisel toetutakse kohtu alusdokumendile, Rooma statuudile ning operatiivsete eesmärkide kaardistamisel RKK strateegilisele plaanile (International Criminal Court Strategic Plan). Hinnatakse kohtu struktuurilist võimekust ametlike eesmärkide täitmisel, analüüsides tema ülesehitust ning empiirilist võimekust, mõõtes edukalt menetletud kaasuste suhtarvu. Andmed menetletud kaasuste kohta pärinevad RKK juhtumite kokkuvõtetest ja originaaldokumentidest (International Criminal Court: Cases).

Valik Keilitzi, Glanfieldi ja Halli sooritusmõõdikute tegeleb valdkondadega, mis ühtivad otseselt osade Rahvusvahelise Kriminaalkohtu õiguslike ja süüdistamisega seotud operatiivsete eesmärkidega. Kaasuste menetlemise kiirus, õigeaegselt menetletud kaasuste suhtarv, süüdistatavate kinnipidamisasutuses veedetud aeg enne kohtuistungit algust, kaasuste mahajäämuse määr ja kohtuistungit kuupäevaline kindlus on mõõdikud, mis võimaldavad hinnata kohtumenetluste kiiruse tagamist ning on autorite hinnangul tugevalt seotud läbipaistvusega (Keilitz et al. 2016, 6**Tõrge! Ei leia viiteallikat.****Tõrge! Ei leia viiteallikat.**). Süüdistatava kinnipidamisasutuses veedetud aeg enne kohtuistungit algust võimaldab osaliselt hinnata kahtlustatava õiguste tagamist õiglasele kohtuprotsessile. Autorite hinnangul mõjutab see mõõdik olulisel määral kohtu võrdsust, õiglust ja sõltumatust. Kohtuorderite täitmise määr võimaldab otseselt hinnata hüvitamiskorralduste täideviimise tagamist ohvritele. Alljärgnev Tabel 1 võtab kokku kohtu operatiivsete eesmärkide kattuvuse sooritusmõõdikutega.

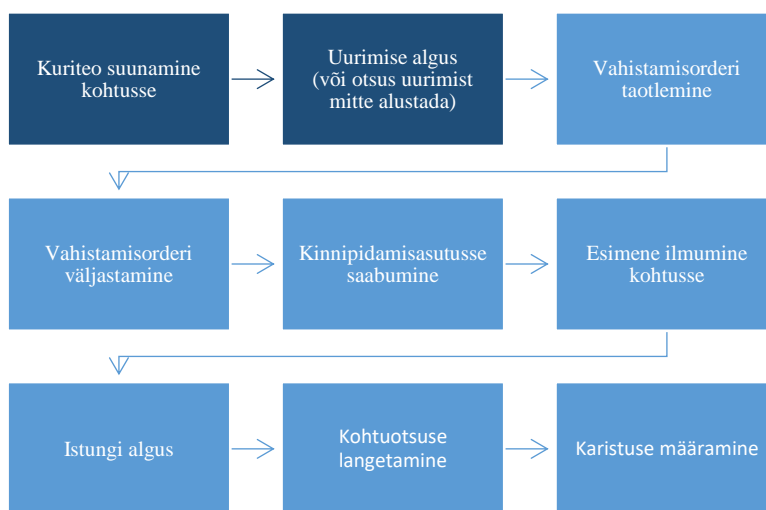
Tabel 1. Kohtu sooritusmõõdikute kattuvus RKK operatiivsete eesmärkidega

RKK operatiivne eesmärk	Sooritusmõõdik
Kohtumentluse kvaliteedi, aususe, läbipaistvuse ja kiiruse tagamine	1. Kaasuste menetlemise kiirus 2. Süüdistatavate kinnipidamisasutuses veedetud aeg enne kohtuistungit algust
Kahtlustatava õiguste tagamine õiglasele ja sõltumatule kohtuprotsessile	Süüdistatavate kinnipidamisasutuses veedetud aeg enne kohtuistungit algust
Küllaldaste kahjutasude ja hüvitamiskorralduste täideviimise tagamine ohvritele	Kohtuorderite täitmise määr

Allikas: autori koostatud

Kohtu operatiivsete eesmärkide saavutamise hindamiseks kasutatakse esiteks kohtu toimikutest loodud ajatelgi, mida võrreldakse Rwanda ja Jugoslaavia eritribunalide juhtumite ajatelgedega. Andmed pärinevad vastavalt RKK andmebaasist ning *The International Criminal Tribunals Database*-st (The International Criminal Tribunals Database). Mõõdetakse ja võrreldakse kvantitatiivselt kaasuste menetlemise kiirust nii kogu menetluse kui ka menetluse etappide tasandil ning süüdistatavate kinnipidamisasutuses veedetud aega enne kohtuistungi algust. Kuna kõigi juhtumite kohta ei leidu vajaliku täpsusastmega infot, kasutatakse erinevate sooritusmõõdikute jaoks kohati erinevaid valimeid, arvates valimist välja puudulike andmetega juhtumid.

Hindamaks Rahvusvahelise Kriminaalkohtu kaasuste menetlemise kiirust ja süüdistatavate kinnipidamisasutuses veedetud aega enne kohtuistungi algust, on RKK mentlusprotsess jaotatud 9-ks osaks, lähtudes kohtu toimikutest: kuriteo/kuritegude suunamine kohtusse, uurimise algus (või otsus uurimist mitte alustada), vahistamisorderi taotlemine, vahistamisorderi väljastamine, kinnipidamisasutusse saabumine, esimene ilmumine kohtusse, istungi algus, kohtuotsuse langetamine, karistuse määramine. Iga menetluse osa on tähistatud kindla kuupäevaga, mis võimaldab mõõta nii menetluse osade kui ka kogu menetluse pikkust ajas. Joonis 2 selgitab kohtu menetluse etappide järgnevust.

Joonis 2. RKK menetluse etapid

Allikas: autori koostatud

Kuriteo suunamine kohtusse toimub piirkonna tasandil ehk RKK uurib olukorda (*situation*) mingis riigis või riigi osas. Ühe olukorra alla võib kuuluda mitu juhtumit. Juhtumite uurimine toimub

indiviidi tasandil ehk kõik kaardistatud menetluse etapid alates vahistamisorderi taotlemisest on individikesksed. Mõneti segane menetlusprotsessi ülesehitus tuleneb vajadusest tõlgendada kohtu jurisdiktsiooni, mis sõltub justnimelt riikide ja kohtu vahelistest õiguslikest suhetest. Seetõttu on võimalik kasutada esimese kahe kaardistatud menetluse etapi ajalise kestuse mõõtmiseks ka olukordi, millega ei ole seotud ühtegi esitatud süüdistust. Ülejäänud menetluse etappide tarbeks on vaatluse all kõik 44 RKK süüdistuse saanud isikut. Mitmed menetlused ei ole veel lõppenud, sest paljud süüdistatavad ei viibi kohtu valduses, mis tähendab, et kohtupidamine nende üle ei saa jätkuda. Samuti leidub juhtumeid, kus aktiivne menetlus veel kestab. Võrdlemaks Rahvusvahelise Kriminaalkohtu menetluse kiirust, kasutatakse samaväärseid või sarnaseid mõõdikuid teistest rahvusvahelistest kohtutest. Vaadeldakse Jugoslaavia ja Rwanda eritribunale, mille võrdluses kasutamise kasuks räägib see, et uuritavad juhtumid on väga sarnased Rahvusvahelise Kriminaalkohtu uuritavatele juhtumitele – rahvusvaheline kogukond mõistab õigust inimsusevastaste kuritegude üle. Rwanda ja Jugoslaavia tribunalide ning RKK andmete ühisosa on viies menetluse etapis: kuriteo kohtusse suunamine, otsus (mitte) alustada uurimist, süüdistatava saabumine kohtu valdusesse, süüdistatava esimene ilmumine kohtus ja otsus. Seetõttu võrreldakse kolme olukorra juhtumeid järgnevates menetlusetappide vahelistes ajavahemikes:

- 1) Kuriteo kohtusse suunamine → uurimise (mitte) alustamine
- 2) Uurimise alustamine → süüdistatava saabumine kohtu valdusesse
- 3) Süüdistatava saabumine kohtu valdusesse → Süüdistatava esimene ilmumine kohtus
- 4) Süüdistatava esimene ilmumine kohtus → kohtuotsuse langetamine
- 5) Kuriteo kohtusse suunamine → kohtuotsuse langetamine

Teiseks mõõdetakse süüdistatava viibitud aega kohtu valduses enne kohtuistungiga algust. Selleks kasutatakse eelneva loetelu 3. punkti andmeid ja nende analüüsi.

Kolmandaks võrreldakse kohtuorderite täitmise määra RKK ning Rwanda ja Jugoslaavia tribunalide vahel, toetudes juhtumianalüüsile ja juba eksisteerivale kirjandusele, mis on uurinud nimetatud tribunalide tõhusust ohvritele kahju hüvitamisel.

Neljandaks hinnatakse operatiivsete eesmärkide saavutamist, analüüsides kohtu koostööd riikidega, milleks kasutatakse RKK osalisriikide nimekirja (International Criminal Court, The States Parties to the Rome Statute). Autorite väljatoodud sooritusmõõdikud on koostatud pidades silmas eelkõige siseriiklike kohtuid ning ei võimalda hinnata Rahvusvahelise Kriminaalkohtu

koostöö ja toetusega seotud operatiivsete eesmärkide täitmist. Kuna eranditult kõik koostöö ja toetusega seotud operatiivsed eesmärgid eeldavad heausklikku läbisaamist RKK ja riikide vahel, on sobiv mõõdik Rooma Statuudi ratifitseerinud või sellega teistiti nõustunud riikide koosseis. Selle mõõdiku alusel defineerib ka RKK oma osalisriikide assamblee liikmelisuse. Samuti vaadeldakse riikide väljaütlemissi ja seisukohavõtte RKK suunas.

Hindamaks kohtu tõhusust mõjutavate muutujate kaalu, uuritakse esiteks seoseid rahvusvahelise koostöö ning menetluse eduka kulgemise vahel. Vajalikud andmed pärinevad RKK toimikutest ning kohtuga koostööd tegevate riikide nimekirjast. Riigid klassifitseeritakse RKK-ga koostööd tegevateks või mitte tegevateks ning juhtumid süüdistatava seisundi alusel: kohtu valduses olevad või mitte. Seejärel kõrvutatakse saadud tulemused. Valimist jäetakse välja juhtumid, kus süüdistatav suri enne arreteerimist ning kus kohus otsustas süüdistused taandada enne süüdistatava arreteerimist. Teiseks uuritakse seoseid süüdistatava asukohariigi poliitilise opositsiooni tugevuse ning süüdistatava seisundi vahel, klassifitseerides opositsiooni hinnanguliselt tugevaks või nõrgaks. Valimist jäetakse välja juhtumid, kus süüdistatav täitis poliitilise opositsiooniliikme rolli. Seejärel kõrvutatakse saadud tulemus juhtumitega, mis on klassifitseeritud sarnaselt eelnevale võrdlusele.

4. Tõhususe hindamine

4.1 Võimekus täita ametlikke eesmärke

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ametlikeks eesmärkideks on kohtu jurisdiktsiooni kuuluvate kuritegude toimepanijate vastutusele võtmine ja heidutuse tagamine nendesamade kuritegude kontekstis. Kohtu võimekust neid eesmärke saavutada hinnatakse kahes osas: struktuuriline võimekus ja empiiriline võimekus.

Struktuuriline võimekus kätkeb endas kohtu ülesehitusest, jurisdiktsioonist ja toimimisprintsiipidest tulenevat potentsiaalset võimekust oma ametlikke eesmärke täita. Struktuurilisel võimekusel on seega ka kindlad piirangud. Järelikult on oluline, et kohtu struktuur võimaldaks ametlike eesmärkide saavutamist. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu empiiriline võimekus avaldub kohtu struktuurilise võimekuse potentsiaali realiseerimisel. Empiirilist võimekust on võimalik hinnata eeskätt ajas tagasiulatuvalt.

Struktuuriline võimekus

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu jurisdiktsiooni kuuluvad genotsiid, inimsusevastased kuriteod, sõjakuriteod ja agressioon (International Criminal Court: Jurisdiction, Complementarity, Cooperation). Neil neljal kuriteoliigil on mitmeid alaliike. Kohtu jurisdiktsioonil on mitu olulist piirangut. Esiteks võib kohus sekkuda vaid juhul, kui tema jurisdiktsiooni kuuluv kuritegu pandi toime peale 2002. aastat, täpsemalt peale 1. juulit. Teiseks võib kohus sekkuda vaid siis, kui kuritegu pandi toime kohtu osalisriigi elaniku poolt, osalisriigi territooriumil, kohtu jurisdiktsiooni omaks võtnud riigi territooriumil või suunas ÜRO Julgeolekunõukogu juhtumi Rahvusvahelise Kriminaalkohtu süüdistajale. Alates 17. juulist 2018, võib Julgeolekunõukogu suunata juhtumi kohtusse olenemata sellest, kas see juhtum hõlmab endas osalisriike või mitte. Kolmandaks järgib kohus täiendavuse (*complementarity*) printsiipi ehk kohtu ülesanne ei ole asendada siseriiklikke kriminaalkuritegudega tegelevaid süsteeme. Seetõttu esitab kohus süüdistuse vaid juhul, kui riik ei soovi või ei suuda ise süüdistust esitada. Neljandaks puudub Rahvusvahelisel Kriminaalkohtul jõustav organ, mistõttu sõltub kohus koostööst teiste riikidega. Kohtul puudub iseseisev võimekus kahtlusaluseid arreteerida ja siirdada ning külmutada nende varasid.

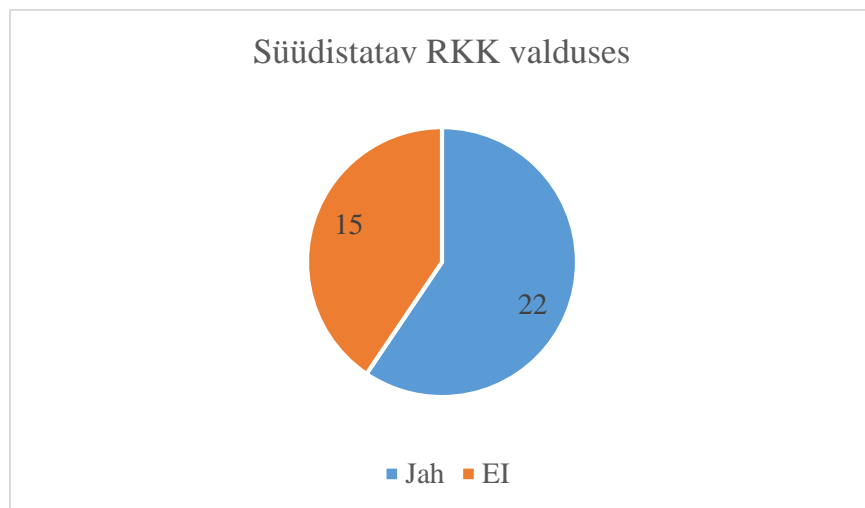
Need neli piirangut mõjutavad oluliselt kohtu tõhusust. Täiendavuse printsiip, jõustavate organite puudumine ja sõltuvus koostööst teiste riikidega ning tõsiasi, et Rahvusvaheline Kriminaalkohtu ei pea istungeid ilma süüdistatava kohaloluta tähendab seda, et kohtu struktuur ei soodusta ametlike

eesmärkide saavutamist märkimisväärsel osal olukordadest. Strukturaalse võimekuse realiseerimist hinnatakse täpsemalt järgmises alapeatükis.

Empiiriline võimekus

Kohtu ametlike eesmärkide täitmise empiirilise võimekuse hindamiseks vaadeldakse 37-t juhtumit. Kõrvale jäetakse 5 juhtumit, kus süüdistatav suri enne arreteerimist ja 2 juhtumit, kus kohus otsustas süüdistused taandada enne arreteerimist. Seega on või oli kõigi 37 vaadeldava juhtumi puhul eesmärk süüdistatav vahistada ja toimetada kohtu valdusesse.

Vaadeldud 37-st juhtumist viibib või viibis kohtu valduses 22 süüdistatavat ehk 59.5% valimist ning ei viibinud 15 süüdistatavat ehk 40.5% valimist. Joonis 3 selgitab kohtu valduses olevate ja mitte olevate süüdistatavate suhet.

Joonis 3. Süüdistatav RKK valduses

Allikas: autori koostatud

Järelikult ei ole kohus oma ametliku eesmärgi – kuritegude toimepanijate vastutusele võtmine ja heidutuse tagamine – täitmisel olnud kuigi tõhus.

4.2 Võimekus täita operatiivseid eesmärke

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu strateegilises plaanis tuuakse välja kolm suuremat eesmärkide gruppi: õiguslikud ja süüdistamisega seotud (*judicial and prosecutorial*), halduslikud (*managerial*) ning koostöö ja toetusega seotud (*cooperation and support*) (International Criminal Court Strategic Plan, 3-7).

Õiguslike ja süüdistamisega seotud eesmärkide gruppi kuulub: kohtumenetluste kvaliteedi, aususe, läbipaistvuse ja kiiruse tagamine, eeluurimiste kvaliteedi ja sõltumatuse tagamine, sõltumatute, turvaliste ja kvaliteetsete uurimiste ning objektiivsete, tõhusate ja põhjendatud süüdistuste tagamine, kahtlustatava õiguste tagamine õiglasele ja sõltumatule kohtuprotsessile, ohvrite õiguste tagamine küllaldasele esindatusele ja kaasatusele, küllaldaste kahjutasude ja hüvitamiskorralduste täideviimise tagamine ohvritele ning ohvrite teadlikkuse, infovahetuse ja mõistmise tagamine kohtu suhtes.

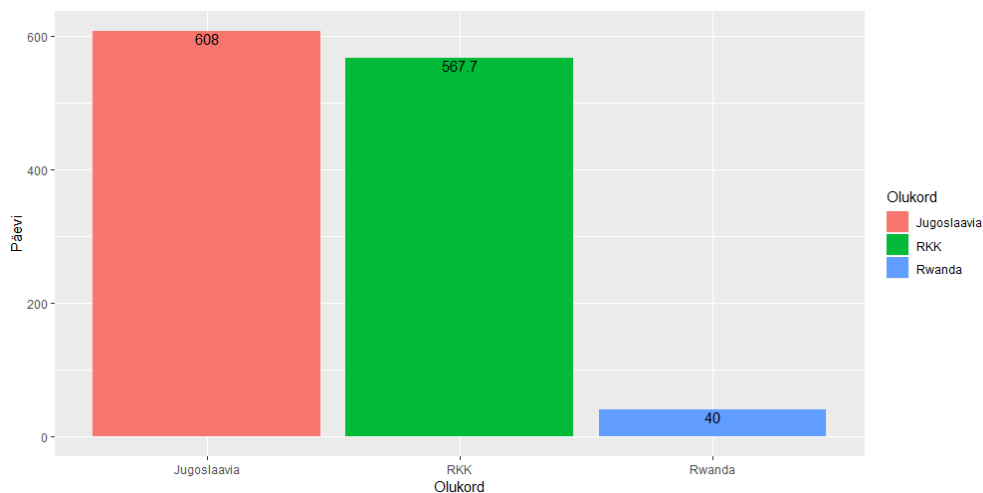
Rahvusvahelise Kriminaalkohtu halduslikud eesmärgid puudutavad valdavalt küsimusi, mis ei ole kas hästi mõõdetavad, mille kohta napib avalikku ja võrreldavat infot või mis ei paista olevat küllaldases seoses kohtu tõhususega. Mõned näited halduslikest eesmärkidest on: tehnoloogilise toe tagamine õiguslike ja administratiivsete tegevuste tarbeks ning kõrgete professionaalsuse, mitmekesisuse ja ausameelsuse standardite säilitamine töökollektiivis. Käesoleva töö raamistik seab olulisele kohale ametlike ja operatiivsete eesmärkide harmoonia ning halduslikud operatiivsed eesmärgid peaksid organisatsiooni tõhususe huvides ühtima ametlike eesmärkidega, kuid administratiivsed küsimused ei ole kaugeltki nii institutsiooni kurssi määravad kui näiteks õiguslikud küsimused. Loomulikult võib halduslike eesmärkide mittetäitmine kahjustada kohtu tõhusust tervikuna, kuid see põhjus-tagajärg seos on tõene olenemata organisatsiooni spetsiifilisest ametlikust eesmärgist – ebaprofessionaalne kollektiiv mõjub halvasti igasuguse organisatsiooni tõhususele. Seetõttu ei arvesta edasine analüüs Rahvusvahelise Kriminaalkohtu halduslike eesmärkidega, kuid tõhusa haldamise küsimus on miski, mida saaks vajalike andmete leidumise korral potentsiaalselt tulevikus uurida.

Kolmandasse, koostööd ja toetust puudutavasse eesmärkide gruppi, kuulub: kohtu liikmesriikide teostatava järelvalve hõlbustamine, kohtu üleilmse toetuse edendamine, suurendades riikide, rahvusvaheliste ja regionaalsete organisatsioonide ning valitsusväliste organisatsioonide poolset mõistmist, usaldust ja pühendumust kohtu suhtes, tervikliku ja õigeaegse kohtu- ja riikidevahelise koostöö julgustamine vahistamisorderite jõustamisel, varade külmutamisel ning isikute jälitamisel ja tuvastamisel ning riikide julgustamine loomaks täiendavaid leppeid kohtuga, et jõustada kohtuotsuseid ja ümber paigutada tunnistajaid.

4.2.1 Sooritusmõõdikud

Kaasuste menetlemise kiirus

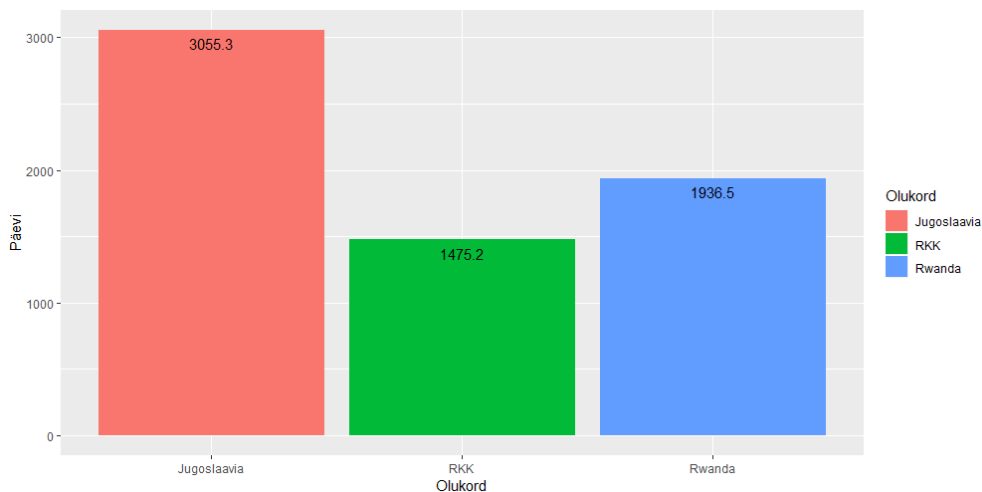
Kaardistamiseks ajavahemikke kuriteo kohtusse suunamise ja uurimise alguse vahel, kasutatakse 15 olukorda. Välja jäetakse Venezuela olukord, mille osas tegi kohus otsuse seda mitte uurida 9. veebruaril 2006, sest puudub avalikult kättesaadav info olukorra kohtusse suunamise kuupäeva kohta. Otsust uurimist mitte alustada käsitletakse võrdväärseks otsusega uurimist alustada, kuna protseduuriliselt on mõlemad otsused sarnased. Kõigi juhtumite ajakulu aritmeetiline keskmine on 567,7 päeva. Eritribunalide puhul peetakse töös võrreldavaks ajavahemikuks perioodi tribunali loomise ettepaneku ja tribunali ülesseadmise vahel. Rwanda valitsus palus 29.09.1994 ametlikus kirjas luua ÜRO Julgeolekunõukogul eritribunal (United Nations Security Council, 1994a). Julgeolekunõukogu võttis 08.11.1994 vastu otsuse austada Rwanda palvet ning seada üles rahvusvaheline tribunal Tansaania (United Nations Security Council, 1994b). Järelikult oli Rwanda juhtumi puhul esialgne protsess väga kiire – vaid 40 päeva. Jugoslaavia tribunali puhul on täpse loomise ettepaneku kuupäeva leidmine keerulisem, kuid kasutatakse kõige konservatiivsemat kuupäeva ehk 25.09.1991, mil ÜRO Jugeolekunõukogu märkis oma resolutsioonis olukorra tõsidust (United Nations Security Council, 1991). Tribunal loodi 25.05.1993 ehk ajakuluks oli 608 päeva (United Nations Security Council, 1993). Joonis 4 võrdleb RKK, Rwanda ja Jugoslaavia tribunalide ajakulu antud menetluse etappide vahel.

Joonis 4. Ajavahemik menetluse etappide kuriteo kohtusse suunamine ja uurimise alustamine (või mitte alustamine) vahel

Allikas: autori koostatud

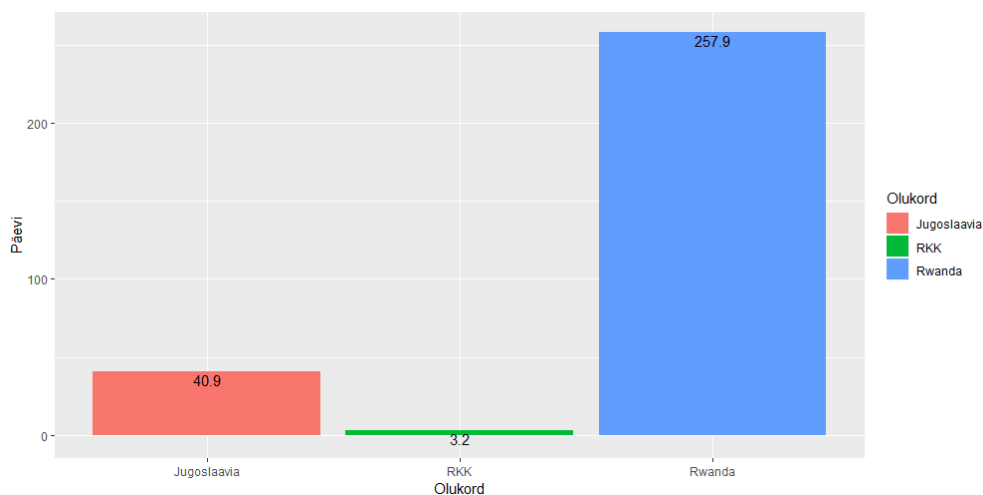
Keskmine ajakulu menetlusetappide uurimise alustamine ja süüdistatava saabumine kohtusse vahel oli RKK-l 1475 päeva, Jugoslaavia tribunalil 3055 päeva ja Rwanda tribunalil 1936 päeva. Valimisse kuulusid kõik juhtumid, kus süüdistatav jõudis kohtu valdusesse (v.a Ahmad Al Fraqi Al Mahdi juhtum RKK-s, kelle vahistamisorderi väljastamist taotleti enne uurimise algust ning kes jõudis kohtu valdusesse enne vahistamisorderi väljastamist). Joonis 5 võrdleb RKK, Rwanda ja Jugoslaavia tribunalide ajakulu antud menetluse etappide vahel.

Joonis 5. Ajakulu menetluse etappide uurimise alustamine ja süüdistatava saabumine kohtusse vahel

Allikas: autori koostatud

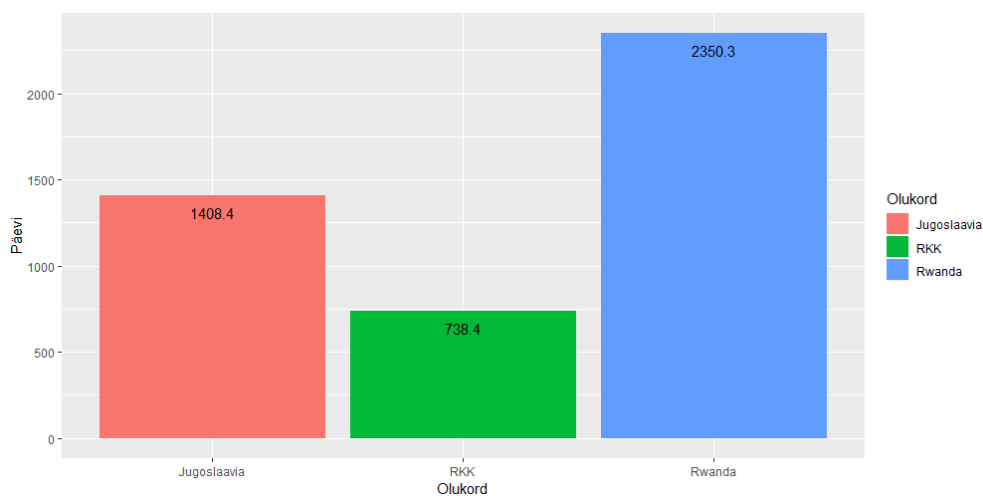
Keskmine ajakulu menetlusetappide süüdistatava saabumine kohtusse ja esimene ilmumine kohtus vahel oli RKK-l 3,2 päeva, Jugoslaavia tribunalil 40,9 päeva ja Rwanda tribunalil 257,9 päeva. Valimisse kuulusid kõik juhtumid, kus süüdistatav ilmus kohtus. Joonis 6 võrdleb RKK, Rwanda ja Jugoslaavia tribunalide ajakulu antud menetluse etappide vahel.

Joonis 6. Ajakulu menetluse etappide süüdistatava saabumine kohtusse ja süüdistatava esimene ilmumine kohtus vahel

Allikas: autori koostatud

Keskmine ajakulu menetlusetappide esimene ilmumine kohtus ja kohtuotsuse langetamine vahel oli RKK-l 738 päeva, Jugoslaavia tribunalil 1408 päeva ja Rwanda tribunalil 2350 päeva. Valimisse kuulusid kõik juhtumid, kus langetati kohtuotsus. Joonis 7 võrdleb RKK, Rwanda ja Jugoslaavia tribunalide ajakulu antud menetluse etappide vahel.

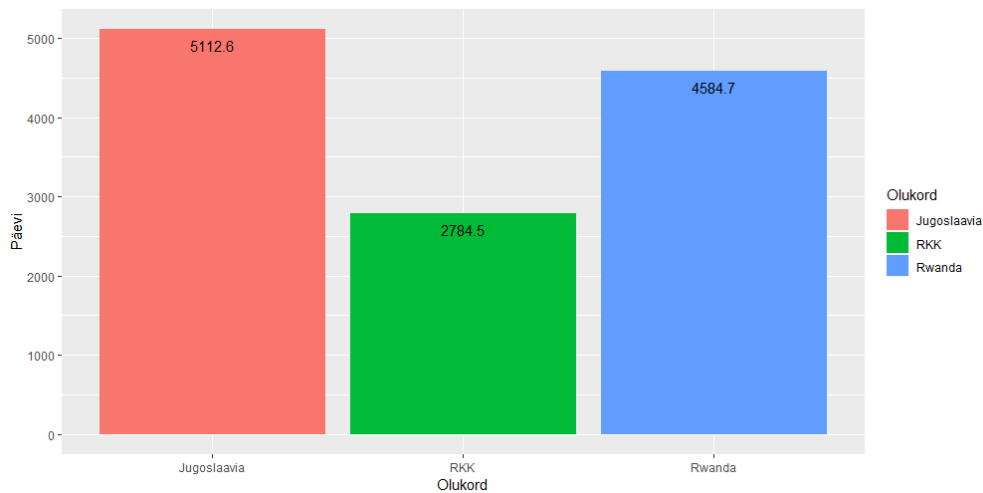

Joonis 7. Ajakulu menetluse etappide süüdistatava esimene ilmumine kohtus ja kohtuotsuse langetamine vahel

Allikas: autori koostatud

Keskmine ajakulu menetlusetappide kuriteo kohtusse suunamine ja kohtuotsuse langetamine vahel oli RKK-l 2784 päeva, Jugoslaavia tribunalil 5112 päeva ja Rwanda tribunalil 4584 päeva. Need

väärtused on arvatud liites kokku kõigi nelja eelnevalt mõõdetud menetlusetapi ajakulud. Joonis 8 võrdleb RKK, Rwanda ja Jugoslaavia tribunalide ajakulu antud menetluse etappide vahel.

Joonis 8. Ajakulu menetlusetappide kuriteo kohtusse suunamine ja kohtuotsuse langetamine vahel

Allikas: autori koostatud

Kokkuvõttes on RKK menetluse kiirus võrreldes Jugoslaavia ja Rwanda tribunalidega eeskujulik, olles neist kiirem nii kokkuvõtlikult kui ka kolmes menetluse etapis neljast – ainsaks erandiks on ajavahemik menetluse etappide kuriteo kohtusse suunamine ja otsus uurimist (mitte) alustada, kus Rwanda tribunal oli kiirem. Uurides lähemalt menetluse etappi, milles RKK kiiruse poolest Rwanda tribunalile alla jäi, selgub, et RKK puhul oli tegemist mitmekümne erineva olukorraga, samal ajal kui Rwanda ja Jugoslaavia puhul uuriti ühte kindlat olukorda. Jugoslaavia ja Rwanda tribunalide kaitseks räägib tõsiasi, et nende puhul loodi uus kohtustruktuur, samas kui RKK puhul eksisteeris kohtustruktuur juba enne esimese menetluse etapi algust. Kokkuvõtlikult edestab RKK siiski mõlemat tribunali kiiruse poolest ka siis, kui nende ülesseadmisest tulenev ajakulu lõplikust menetluse kiiruse võrdlusest eemaldada. Järelikult on RKK menetluse kiirus võrdluses samaväärsete kohtustega väga hea.

Süüdistatavate kinipidamisasutuses veedetud aeg enne kohtuistungit algust

Selle sooritusmõõdiku hindamiseks kasutatakse varasemalt menetluse ajakulu võrdlustes leitud ajavahemikku menetluse etappide süüdistatava saabumine kohtusse ja süüdistatava esimene ilmumine kohtus vahel (vt Joonis 6). Keskmiselt veetis süüdistatav vaid 3,2 päeva vahi all enne, kui leidis aset tema esimene ilmumine kohtus. RKK on selle sooritusmõõdiku puhul Jugoslaavia tribunalist peaaegu 13 korda parem ning Rwanda tribunalist üle 80 korra parem.

Kohtuorderite täitmise määr

Rahvusvahelisel Kriminaalkohtul on õigus süüdi mõistetult nõuda reparatsioone nii kogukonnale kui indiviididele põhjustatud kahju eest. Kuna süüdlased ei ole sageli võimelised reparatsioone tasuma, on RKK osalisriigid loonud usaldusfondi, et väljamõistetud kahjutasude hüvitamist kiirendada. Avalike andmete kohaselt on RKK nõudnud reparatsioone kolmelt süüdistatavalt. Ahmad Al Faqi Al Mahdilt nõuti 2,7 miljonit eurot ajalooliste ehitiste hävitamise eest. Kuna süüdlane ei ole võimeline reparatsioone tasuma, lisas ohvrite usaldusfond reparatsioonide plaanile 1,34 miljonit eurot. Germain Katangalt nõuti 1 miljon USA dollarit inimsusevastaste ja sõjakuridegude hüvitamiseks. Ka tema ei olnud võimeline reparatsioone tasuma, mistõttu kattis reparatsioonis täies ulatuses ohvrite usaldusfond, millele lisas 200 000 eurot Hollandi valitsus. Thomas Lubanga Dyilo-lt nõuti 10 miljonit USA dollarit reparatsioonideks. Selle otsuse on Lubanga edasi kaevanud. Ohvrite usaldusfond on korvanud sellest summast pea 4 miljonit USA dollarit.

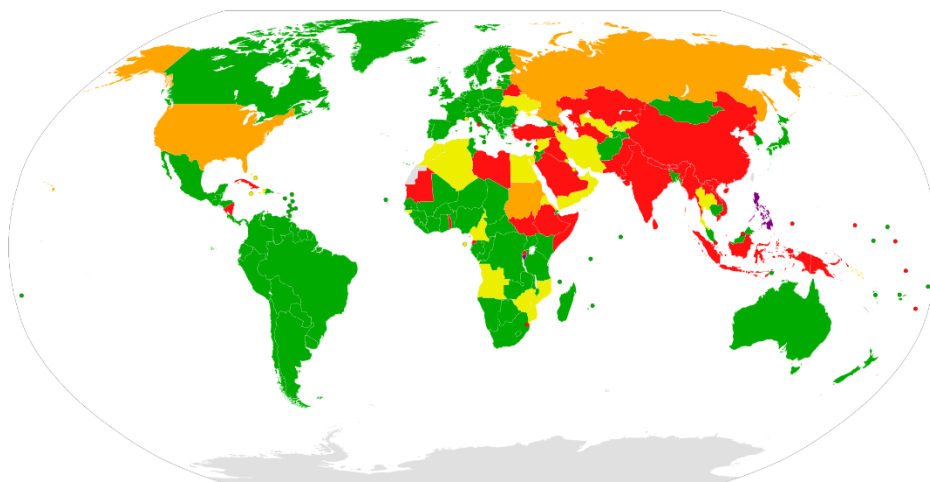
ÜRO on küll vabandanud Rwanda genotsiidile mitte reageerimise pärast, kuid reparatsioone ei ole välja mõistetud. Jugoslaavia tribunal leidis 13.09.2000, et ohvritel on õigus nõuda kompensatsiooni (United Nations International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, 2000). Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon leidis oma raportis, et senised pingutused kompenseerida ohvreid ei ole olnud rahuldavad (International Organization for Migration, 13-14). Peamisteks põhjusteks toodi riikideülese kompensatsioonimehhanismi puudumine, ohvrite diskrimineerimine ning liigselt keerukad juriidilised protseduurid.

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu poolt välja mõistetud reparatsioonid on vastukaaluks Rwanda ja Jugoslaavia juhtumitele näide riikideülesest reparatsioonide mehhanismist, mis on võimeline vähemalt teatud juhtudel kahjusid korvama. Samas on kohtuorderite täitmise määr madal, kuna vaid Katanga juhtumise hüvitati kogu reparatsioonideks ette nähtud summa. Veel enam, kõigi kolme juhtumi korral on hüvitajaks olnud ohvrite usaldusfond, mitte süüdlased.

4.2.2 Koostöö

Rahvusvahelisel Kriminaalkohtul on 123 osalisriiki, 14 riiki on alla kirjutanud Rooma statuudile, kuid ei ole seda dokumenti ratifitseerinud või muul moel kinnitanud (United Nations Treaty Collection: Rome Statute of the International Criminal Court). Allkirjastatud statuut, mida ei ole ratifitseeritud, lähtudes Viini konventsioonist, keelab riigil statuudis sätestatud eesmärkidele vastu

töötamise (United Nations Treaty Collection: Vienna Convention on the law of treaties). Iisrael, Sudaan, Ameerika Ühendriigid ja Venemaa on küll Rooma statuudi allkirjastanud, kuid andnud ametlikult mõista, et ei plaani statuuti ratifitseerida, mistõttu puuduvad nendel riikidel Rooma statuudist tulenevad kohustused. Lepingu sõlmimise suutlikkusega riike, mis ei ole Rooma statuuti ei ratifitseerinud ega allkirjastanud on kokku 41. Joonis 9 selgitab riikide suhet kohtuga. Rohelisega on märgitud kohtu osalisriigid, kollasega riigid, kes on Rooma statuudi allkirjastanud, kuid mitte ratifitseerinud ning punasega riigid, kes ei ole statuuti ei allkirjastanud ega ratifitseerinud.

Joonis 9. Riikide suhted RKK-ga

Allikas: International Criminal Court, The States Parties to the Rome Statute. Wikipedia. ICC_member_states.svg

Aafrika suurima ja aktiivseima rahvusvahelise organisatsiooni, Aafrika Liidu, liikmed olid Rahvusvahelise Kriminaalkohtu loomisel võtmetähtsusega. Näiteks Senegal oli esimene Rooma statuudi ratifitseerija ning Uganda oli esimene riik, kes viitas juhtumi kohtusse (Philomena, Aggad, 2016, 8-9). Aafrika Liidu riikide ja RKK vahel on tänaseks mitmeid pingeid, mis on viinud näiteks Lõuna-Aafrika Vabariigi püüdluseni kohtust lahkuda. Samuti on kohtust lahkunud Burundi, mis tähendab, et RKK ei oma enam jurisdiktsiooni selles riigis kuritegudele, mis on toime pandud peale riigi lahkumist. Peamine kriitika, mida Aafrika riigid on kohtu vastu kasutanud, on selle ebaproportsionaalne sekkumine Aafrika riikidesse.

Viimatine negatiivne seisukohavõtt RKK vastu tuli Ameerika Ühendriikide poolt, kes keeldub andmast viisaid kohtu töötajatele. Selle arengu pooldajad väidavad, et kohus sekkub liigselt USA siseasjadesse. Vastaspoole seisukoht on, et kohtu ametnikud vajavad ligipääsu USA kodanikele, et

uurida teiste riikide, näiteks Afganistaani ja Palestiina, territooriumil toime pandud kuritegusid (Human Rights Watch, 2019).

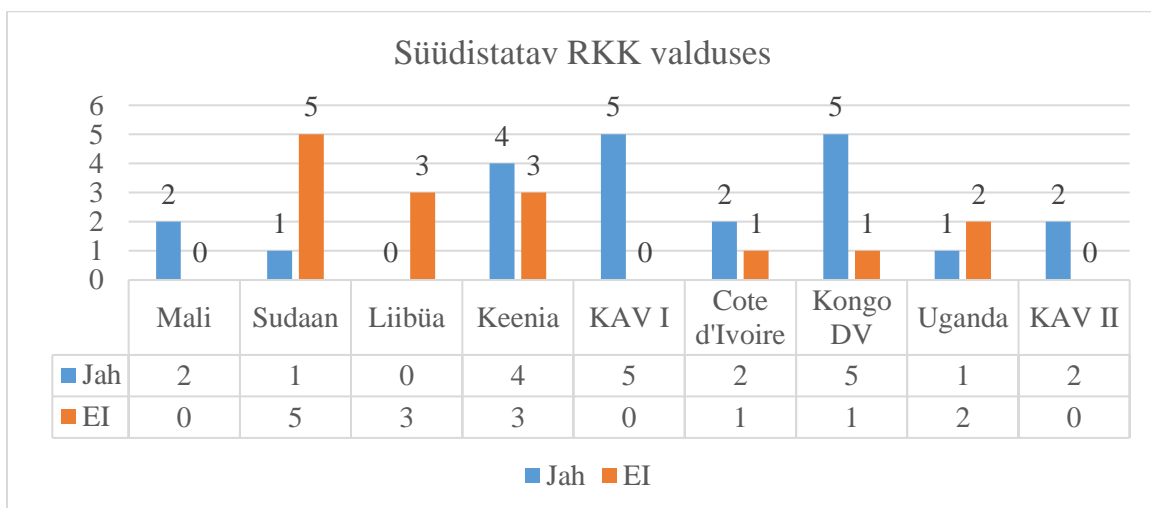
5. Tõhusust mõjutavad muutujad

Analüüsitakse kahe muutuja mõju kohtu tõhususele: koostöö riikidega ja poliitiliste jõudude vahekord süüdistatava asukoha- või päritoluriigis.

5.1 Koostöö

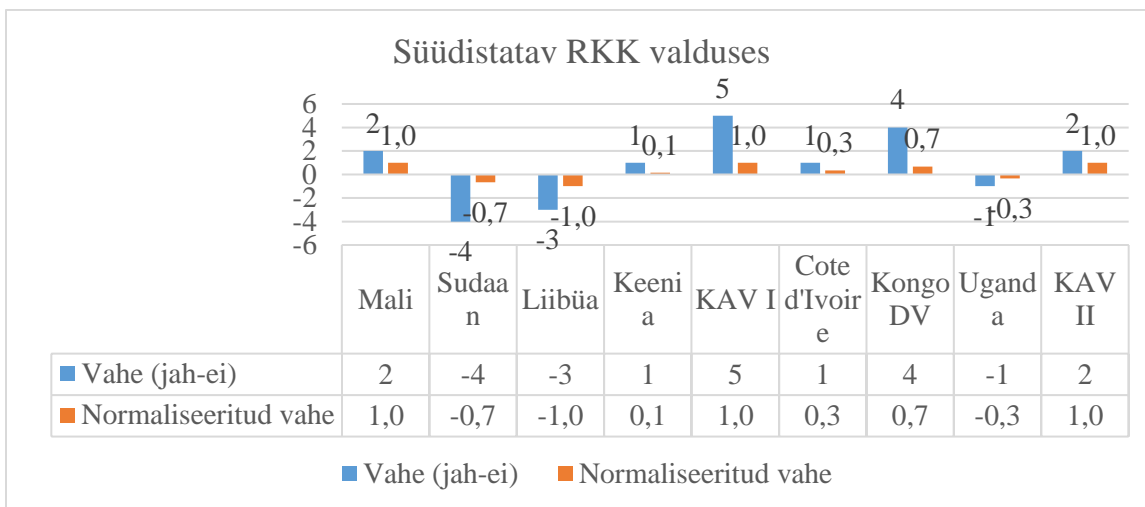
RKK juhtumid klassifitseeritakse gruppidesse kahe kriteeriumi alusel: süüdistatava seisund (RKK valduses või mitte) ning süüdistatava asukohariigi koostöö RKK-ga (teeb või ei tee koostööd). Valimisse kuulub 37 juhtumit, kus süüdistatav ei ole kohtu valduses, on hetkel kohtu valduses, oli kohtu valduses kuni vabastamiseni või kohtuotsuse langetamiseni. Valimist jäi välja viis juhtumit, kus süüdistatav suri enne arreteerimist ja kaks juhtumit, kus kohus otsustas süüdistused taandada enne arreteerimist.

Vaid Mali ja Kesk-Aafrika Vabariigi juhtumite puhul viibib või viibisid kõik valimis olevad süüdistatavad kohtu valduses. Liibüa oli ainus olukord, kus mitte ükski kolmest süüdistatavast ei viibi kohtu valduses. Sudaanis on selge trend süüdistatavate kohtu valdusesse mitte jõudmise suunas ning Kongo DV-s on olukord vastupidine. Keenia, Cote d'Ivoire ja Uganda on tasakaalustatud olukorrad, kuid neist kolmest on vaid Keeniaga seotud piisavalt juhtumeid, et süüdistatava seisundite vahekorra suhtes tugevaid järeldusi teha. Joonis 10 ja Joonis 11 võrdlevad süüdistatava seisundit olukordade lõikes.

Joonis 10. Süüdistatav RKK valduses - olukorra tasandil

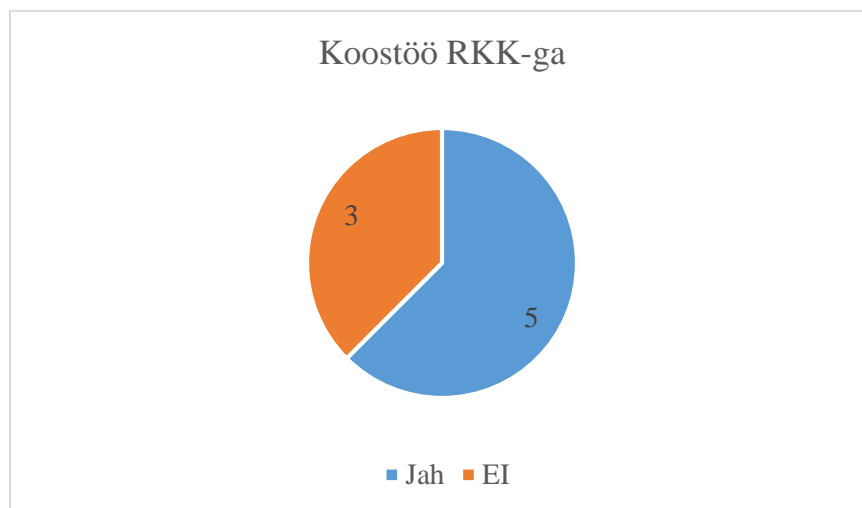
Allikas: autori koostatud

Joonis 11. Süüdistatav RKK valduses - vahe (jah-ei) olukorra tasandil

Allikas: autori koostatud

Üheksa RKK uurimise all olevat/olnud olukorda jagunevad kaheksa riigi vahel, Kesk-Aafrika Vabariigi osas on avatud kaks uurimist. Neist kaheksast riigist teevad RKK-ga koostööd ehk on ratifitseerinud Rooma statuudi viis riiki: Keenia, Kesk-Aafrika Vabariik, Cote d'Ivoire, Kongo Demokraatlik Vabariik ja Uganda (International Criminal Court: States Parties). Kohtuga ei tee koostööd kolm riiki: Mali, Sudaan ja Liibüa. Joonis 12 selgitab riikide koostööd kohtuga.

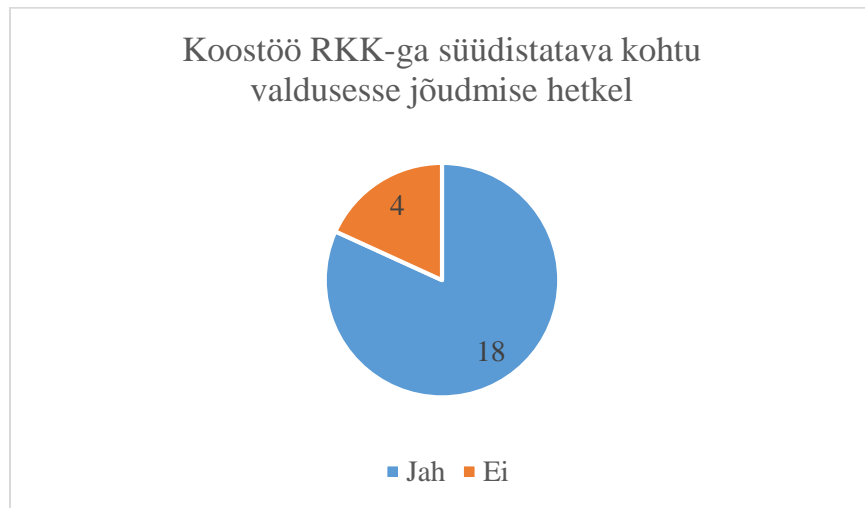

Joonis 12. RKK-ga koostööd tegevad riigid

Allikas: autori koostatud

Süüdistatava kohtu valdusesse jõudmise hetkel tegi süüdistatava päritolu- või asukohariik koostööd RKK-ga 18-l juhul 22-st. Juhtumeid, kus süüdistatav jõudis kohtu valdusesse, kuid tema asukoha-

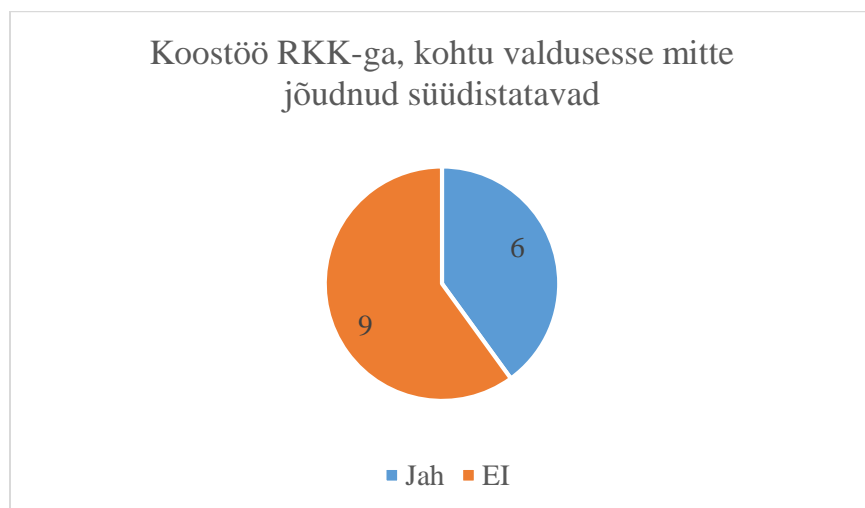
või päritoluriik ei teinud koostööd kohtuga, oli kokku neli. Joonis 13 selgitab riikide koostööd kohtuga süüdistatava kohtu valdusesse jõudmise hetkel.

Joonis 13. Süüdistatava asukoha- või päritoluriigi koostöö RKK-ga süüdistatava kohtu valdusesse jõudmise hetkel

Allikas: autori koostatud

Juhtumeid, kus riik tegi kohtuga koostööd juhtumi kohtusse viitamise hetkel, kuid süüdistatav ei ole kohtu valdusesse jõudnud, on kokku kuus. Juhtumeid, kus riik ei teinud juhtumi kohtusse viitamise hetkel koostööd RKK-ga ning süüdistatav ei ole kohtu valdusesse jõudnud, oli kokku üheksa. Joonis 14 selgitab riikide koostööd kohtuga olukordades, kus süüdistatav ei jõudnud kohtu valdusesse.

Joonis 14. Kohtu valdusesse mitte jõudnud süüdistatavate asukoha- või päritolurikide koostöö RKK-ga

Allikas: autori koostatud

Kategoriseerides juhtumid süüdistatava seisundi ja riigi koostöö alusel on ilmne, et koostööl on suur mõju süüdistatava kohtu valdusesse jõudmisele. Juhtumite jaotuse suhe süüdistatava seisundi järgi olukordades, kus riik tegi kohtuga koostööd, on 2:1, samas kui olukordades, kus koostöö puudus, on jaotuse suhe 2:3. Järelikult tagab koostöö keskmiselt kolm korda suurema võimaluse süüdistatav arreteerida. Tabel 2 selgitab riikide ja kohtu vahelise koostöö ja süüdistatava seisundi seost.

Tabel 2. Riikide koostöö RKK-ga ja süüdistatava seisund

Muutuja	Riik tegi koostööd	Riik ei teinud koostööd
Süüdistatav kohtu valduses	18	4
Süüdistatav ei ole kohtu valduses	9	6

Allikas: autori koostatud

Kohtu ülesehitus piirab tema võimekust oluliselt kahel tasandil. Esiteks ei olnud võimalik pidada kohut 15 süüdistatava üle 37-st ehk 41%-l vaadeldavatest juhtudest, kuna süüdistatav ei olnud kohtu valduses. Teiseks ei teinud süüdistatava päritolu- või asukohariik kohtuga koostööd kümnel juhul 37-st, mille tagajärjel ei saanud kohtu valdusesse kuus süüdistatavat ehk puuduv koostöö mõjutas negatiivselt 60% juhtumitest.

5.2 Poliitiliste jõupositsioonide vahekord

Lähtudes Ali ja Gilligani hinnateoreetilistest käsitlustest, klassifitseeritakse eelmises alapeatükis vaadeldud 37 juhtumit süüdistatava päritolu- või asukohariigi poliitiliste jõudude vahekorra alusel kahte gruppi: tugev opositsioon või nõrk opositsioon. Välistatakse juhtumid, kus ükski süüdistatavatest ei olnud võimul. Seejärel kõrvutatakse saadud tulemusi süüdistatava seisundiga – kas nad on või olid kohtu valduses või mitte.

Mali

Mali valitsus viitas oma riigis aset leidnud mässu ja sõjaväelise riigipöörde RKK-sse 2012. aasta juulis ning uurimine avati 2013. aasta jaanuaris. Kohus väljastas vahistamisorderi Ahmad Al Faqi Al Mahdi vastu 18.09.2015 ja Al Hassan Ag Abdoul Aziz Ag Mohammed Ag Mahmoudi vastu 27.03.2018. Al Mahdi saabus kohtu valdusesse 26.09.2015 peale seda, kui Niger ta välja andis. Al Hassan saabus kohtu valdusesse 31.03.2018 peale seda, kui Mali võimud ta välja andsid. Mõlemad mehed olid radikaalsed islamistid ja täitsid konfliktis opositsiooni rolli, mässates Mali valitsuse

vastu. Seetõttu ei sobitu Mali olukord Gilligani ja Ali hinnateoreetilise raamistikuga. Mali valitsusele on küll ette heidetud sõjakuritegude toimepanemist, kuid RKK ei ole valitsuse poolt kedagi süüdistanud.

Sudaan

Darfuri konflikti viitas ÜRO Julgeolekunõukogu kohtusse 2005. aasta märtsis. Uurimine algas 2005. aasta juunis. Üks süüdistatavatest – Omar Al Bashir – oli esimene ametis olev president, kelle vastu RKK on süüdistuse esitanud. Tema vastu väljastati kaks vahistamisorderit, kuid Bashir ei ole kohtu valduses. Sudaani sõjavägi tõukas Bashiri võimult 11.04.2019 (Mackintosh, Eliza, Griffiths, James, 2019). Kokku on Sudaaniga seotud kohtus 5 juhtumit ning 4 süüdistatavat on endiselt vabaduses. Kõik RKK süüdistatavad isikud Darfuri konfliktis ei võitle valitsuse poolel. Bahr Idriss Abu Garda, mässuliste grupi *United Resistance Front* liider, ilmus kohtusse vabatahtlikult (Simons, Marlise, 2009). Darfuri konflikti puhul oli kindlasti tegemist tugeva opositsiooniga. Kõik osapooled kandsid tõsiseid kaotusi ning konflikt on kestnud tänaseks 16 aastat. Ühe peamise opositsioonigrupi, *Justice and Equality Movementi*, suuruseks hinnatakse umbes 35 000 sõdurit, mis on umbes kolmandik kogu valitsusvägede suurusest (Al Jazeera, 2010).

Liibüa

Liibüa olukorra viitas kohtusse 2011. aasta veebruaris ÜRO Julgeolekunõukogu. Uurimist alustati sama aasta märtsis. Ükski süüdistatavatest ei ole hetkel kohtu valduses. Liibüa konfliktis oli opositsioon kindlasti tugev. Muammar Gadaffi (keda ka RKK süüdistas), Liibüa liider, mõrvati Araabia Kevade mässuliste poolt 2011. aastal.

Keenia

Keenia olukorda asus kohus uurima RKK enda prokuröri algatusel 2010. aasta märtsis. Aastatel 2007-2008 suri tuhandeid inimesi vägivallalaines, mis järgnes 2007. aasta presidendivalimistele. Keeniaga on seotud neli uurimist, millest kaks on lõppenud ning kaks on pooleli, sest süüdistatavad ei ole kohtu valduses. Keenia opositsiooni tugevus oli pigem nõrk. Näiteks õnnestus kahel süüdistataval, Kenyattal ja Rutol, kes peale 2013. aasta valimisi said vastavalt presidendiks ja asepresidendiks, algatada kampaania RKK vastu, milles nad süüdistasid kohut liigeses läänelikkuses (Coalition for the International Criminal Court). Samuti on heidetud süüdistatavatele ette asitõendite manipuleerimist ja oma kõrge võimupositsiooni ärakasutamist, et mõjutada kohtu tööd.

Kesk-Aafrika Vabariik I

Olukorra viitas kohtusse KAV valitsus 2004. aasta detsembris ning uurimist alustati 2007. aasta mais. Antud olukord on mõneti sarnane Malile, sest süüdistatavad täitsid opositsiooni rolli. Sellest annab tõestust ka see, et olukorra viitas kohtusse valitsus.

Kesk-Aafrika Vabariik II

Olukorra viitas kohtusse KAV valitsus 2014. aasta mais. Kohus alustas uurimist 2014. aasta septembris. Ka selles olukorras ei olnud ükski süüdistatavatest võimul. Järelikult ei saa kumbagi KAV olukorda käsitleda Ali ja Gilligani hinnateoreetilises raamistikus.

Cote d'Ivoire

RKK avas uurimise prokuröri algatusel 2011. aasta oktoobris. Kõik kolm süüdistatavat olid konfliktis valitsuses ning üks neist, Laurent Gbagbo oli riigi president. Cote d'Ivoire-i puhul oli tegemist tugeva opositsiooniga, eeskätt seepärast, et Prantsusmaa sekkus konflikti ning vahistas Gbagbo (Lynch, Colum, Branigin, William, 2011).

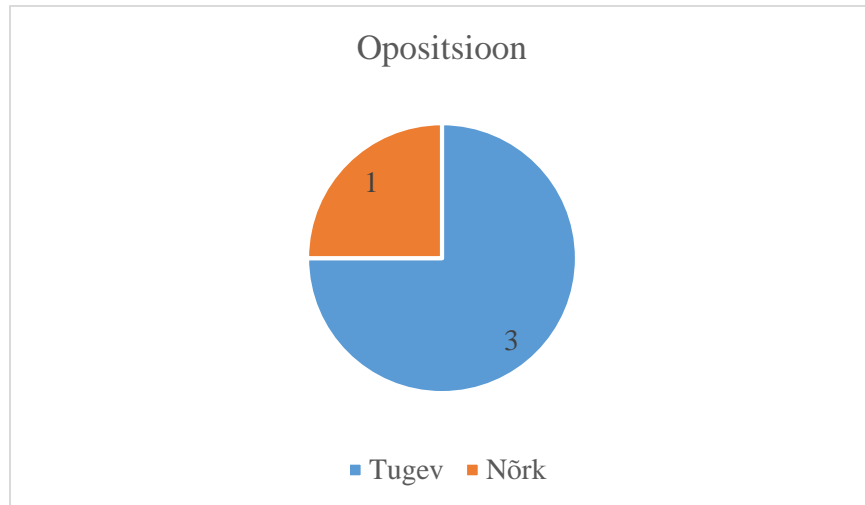
Kongo Demokraatlik Vabariik

Olukorra viitas kohtusse Kongo DV valitsus 2004. aasta aprillis ning uurimine avati sama aasta juunis. Kõik 6 süüdistatavat olid mässulised ehk täitsid opositsiooni rolli konfliktis. Seega kuulub Kongo DV juhtub olukordade gruppi, mida ei saa uurida Gilligani ja Ali hinnateooria alusel.

Uganda

Olukorra viitas kohtusse Uganda valitsus 2004. aasta jaanuaris ning uurimist alustati sama aasta juulis. Kõik viis süüdistatavat kuulusid *Lord's Resistance Army*-sse, mis oli opositsioonigrupp. Seetõttu jääb ka Uganda hinnateoreetilisest analüüsist välja.

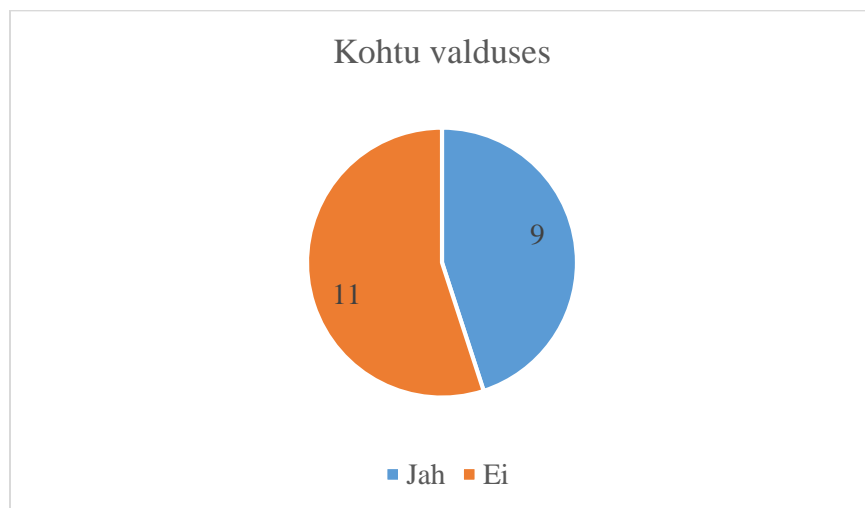
Hinnateoreetilise raamistikuga ühilduvaid olukordi oli kokku neli, millest kolmel juhul oli opositsioon pigem tugev ning ühel juhul pigem nõrk. Joonis 15 selgitab opositsiooni tugevust.

Joonis 15. Opositsiooni tugevus olukorra tasandil

Allikas: autori koostatud

Kõigi nelja olukorra peale kokku on jõudnud kohtu valdusesse üheksa süüdistatavat ning üksteist on endiselt vabaduses. Joonis 16 selgitab kohtu valduses olevate süüdistatavate suhet kohtu valduses mitte olevate süüdistatavatega.

Joonis 16. Süüdistatav kohtu valduses, hinnateooria juhtumid

Allikas: autori koostatud

Kõrvutades opositsiooni tugevuse ja süüdistatava seisundi, ilmneb Gilligani ja Ali teooriatele vastupidine seos. Umbes 60%-l tugeva opositsiooniga olukordadest ei jõudnud süüdistatav kohtu valdusesse. Nõrga opositsiooniga olukordadest jõudis kohtusse umbes 67% süüdistatavatest. Seetõttu võib järeldada, et kuritegude toimepanijad ei ratsionaliseeri enda jaoks tugevat

opositsiooni suurema potentsiaalse ohuna kui Rahvusvahelist Kriminaalkohut. Järelikult ei oma poliitiliste jõudude vahekord kuriteo toimepanemise riigis oodatud mõju RKK tõhususele. Tabel 3 selgitab opositsiooni tugevuse ja süüdistatava seisundi seost.

Tabel 3. Opositsiooni tugevus ja süüdistatava seisund

Muutuja	Tugev opositsioon	Nõrk opositsioon
Süüdistatav kohtu valduses	3	6
Süüdistatav ei ole kohtu valduses	8	3

Allikas: autori koostatud

Kokkuvõte

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhususe hindamisel selgus, et kohus ei ole olnud oma ametlike eesmärkide – sõja- ja inimsusevastaste kuritegude ennetamisel ja nende toimepanemises süüdistatavate vastutusele võtmisel – olnud kuigi tõhus. Halvad suhted mitme Aafrika riigiga ning iseseisva jõustava võimekuse puudumine on viinud olukorrani, kus ligi pooled süüdistatavad, kelle vastu on välja antud vahistamisorder, ei viibi kohtu valduses. Kohtu ülesehitus ja toimumisprintsüübid ei võimalda ka õiglust mõista süüdistatavate üle, kes ei viibi kohtu valduses.

Võrdluses kahe teise samaväärse, rahvusvahelist kriminaalõiglust mõistva institutsiooni – Rwanda ja Jugoslaavia tribunalidega – on RKK juhtumite menetlusprotsess olnud võrdlemisi eeskujulik, edestades mõlemat menetluse kiiruses nii kokkuvõttes kui ka pea igas võrreldud menetluse etapis. Samuti on RKK näidanud süsteemset võimekust kompenseerida kahjusid kuritegude ohvritele, kuid seda otseselt mitte süüdlaste arvelt. Viimaseks, RKK on võrdluses Rwanda ja Jugoslaavia tribunalidega kohelnud süüdistatavaid eeskujulikult, hoides neid kinnipidamisasutuses enne kohtuistungit algust märkimisväärselt lühemat aega. Edaspidiseks ja täpsemaks võrdlevaks uurimiseks tuleks vaadelda ka neid juhtumeid, mis antud töös jäid andmete puudulikkuse tõttu valimitest välja ning püüda neid tõlgendada.

Kohtu tõhusust mõjutavate muutujate analüüsist selgus, et rahvusvahelise koostöö puudumine on tugevalt seotud süüdistatava kohtu valdusesse mitte jõudmisega. Süüdistatava asukohariigi poliitilise opositsiooni hinnanguline tugevus ehk potentsiaalne oht RKK jurisdiktsiooni kuuluvate kuritegude toimepanemises süüdistatavale ei ole muutuja, mis mõjutaks oluliselt seda, kas süüdistatav jõuab kohtu valdusesse või mitte. Hüpootees, et tugev opositsioon soodustab kohtule alistumist, ei pidanud paika. Selle probleemi uurimist võiks tulevikus jätkata, kuna hetkel on võrreldavaid andmepunkte liiga vähe, et jõuda kindlate järeldusteni.

Kasutatud kirjandus

Al Jazeera. 2010. „Who are Sudan’s Jem rebels?“ 15. mai. <https://www.aljazeera.com/news/africa/2009/05/20095721141953829.html> (külastatud 05. mai, 2019).

Ali, Nada. 2014. *The Effects and the Effectiveness of the International Criminal Court: a Game-Theoretic Analysis*. University of East Anglia Law School.

Apiko, Philomena, Aggad, Faten. 2016. „The International Criminal Court, Africa and the African Union: What way forward?“ November. <https://ecdpm.org/wp-content/uploads/DP201-ICC-Africa-AU-Apiko-Aggad-November-2016.pdf> (külastatud 05. mai, 2019).

Coalition for the International Criminal Court. „Kenya“ <http://www.coalitionfortheicc.org/country/kenya> (külastatud 05. mai, 2019).

Gilligan, Michael J. 2006. „Is Enforcement Necessary for Effectiveness? A Model of the International Criminal Regime.“ *International Organization* 60 (4): 935-967.

Hillebrecht, Courtney, Straus, Scott. 2017. „Who Pursues the Perpetrators: State Cooperation with the ICC.“ *Human Rights Quarterly* 39 (1): 162-188.

Human Rights Watch. 2019. „US Threatens International Criminal Court.“ 15. märts. <https://www.hrw.org/news/2019/03/15/us-threatens-international-criminal-court> (külastatud 05. mai, 2019).

International Criminal Court. 2015. „Strategic Plan 2013-2017.“ [https://www.icc-cpi.int/iccdocs/registry/Strategic Plan 2013-2017 update Jul 2015.pdf](https://www.icc-cpi.int/iccdocs/registry/Strategic%20Plan%202013-2017%20update%20Jul%202015.pdf) (külastatud 05. mai, 2019).

International Criminal Court: Cases. <https://www.icc-cpi.int/Pages/cases.aspx> (külastatud 05. mai, 2019).

International Criminal Court: How the Court Works <https://www.icc-cpi.int/about/how-the-court-works> (külastatud 05. mai, 2019).

International Criminal Court: States Parties. [https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/Pages/states%20parties%20 %20chronological%20list.aspx](https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/Pages/states%20parties%20%20chronological%20list.aspx) (külastatud 05. mai, 2019).

International Organization for Migration. „Reparations for Wartime Victims in the Former Yugoslavia: In Search of the Way Forward.” <https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-Do/docs/Reparations-for-Wartime-Victimes-in-the-Former-Yugoslavia-In-Search-of-the-Way-Forward.pdf> (külastatud 05. mai, 2019).

Keilitz, Ingo, Glanfield, Laurie and Hall, Dan. 2016. „Global Measures of Court Performance – Brief Version“. Jaanuar. [http://www.courtexcellence.com/~media/Microsites/Files/ICCE/Global%20Measures%20Court %20Performance%20Summary%20-%20Jan%202016.ashx](http://www.courtexcellence.com/~media/Microsites/Files/ICCE/Global%20Measures%20Court%20Performance%20Summary%20-%20Jan%202016.ashx) (külastatud 05. mai, 2019).

Lynch, Colum, Branigin, William. 2011. „Ivory Coast strongman arrested after French forces intervene.“ 11. aprill.

https://web.archive.org/web/20110413014353/http://www.washingtonpost.com/world/ivory-coast-strongman-arrested-after-french-forces-intervene/2011/04/11/AFOBaeKD_story.html (külastatud 05. mai, 2019).

Mackintosh, Eliza, Griffiths, James. 2019. „Sudan’s Omar al-Bashir forced out in coup.“ 11. aprill. <https://edition.cnn.com/africa/live-news/sudan-latest-updates/index.html> (külastatud 05. mai, 2019).

Phooko, Moses Retselisitsoe. 2011. „How Effective the International Criminal Court Has Been: Evaluating the Work and Progress of the International Criminal Court“. *Notre Dame Journal of International & Comparative Law* 1 (1): 181-209.

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut. <https://www.riigiteataja.ee/akt/78574> (külastatud 05. mai, 2019).

Rome Statute of the International Criminal Court. <https://www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf> (külastatud 06. mai, 2019)

Shany, Yuval. 2012. „Assessing the Effectiveness of International Courts: A Goal-Based Approach.“ *American Journal of International Law* 106 (2): 225-270.

Simons, Marlise. 2009. „Darfur Rebel Faces International Court in Hague.“ 18. mai. <https://www.nytimes.com/2009/05/19/world/africa/19darfur.html> (külastatud 05. mai, 2019).

The International Criminal Tribunals Database. <http://www.psci.unt.edu/~meernik/International%20Criminal%20Tribunals%20Website.htm> (külastatud 05. mai, 2019).

United Nations International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. 2000. „The judges of the ICTY acknowledge the right of victims of crimes committed in the former Yugoslavia to seek compensation.“ 14. september <http://www.icty.org/en/press/judges-icty-acknowledge-right-victims-crimes-committed-former-yugoslavia-seek-compensation> (külastatud 05. mai, 2019).

United Nations Security Council. 1991 „Resolution 713“ 25. september <http://unscr.com/en/resolutions/doc/713> (külastatud 05. mai, 2019).

United Nations Security Council. 1993. „Resolution 827“ 25. mai <http://unscr.com/en/resolutions/doc/827> (külastatud 05. mai, 2019).

United Nations Security Council. 1994. „Letter Dated 28 September 1994 from The Permanent Representative of Rwanda to The United Nations Addressed to The President of The Security Council.“ 29. september https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1994/1115 (külastatud 05. mai, 2019).

United Nations Security Council. 1994. „Resolution 955“ 8. november http://www.irmct.org/specials/ict-r-remembers/docs/res955-1994_en.pdf?q=ict-r-remembers/docs/res955-1994_en.pdf (külastatud 05. mai, 2019).

United Nations Treaty Collection. „Rome Statute of the International Criminal Court“
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-10&chapter=18&lang=en#2 (külastatud 05. mai, 2019).

United Nations Treaty Collection. 1969. „Vienna Convention on the law of treaties“
<https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201155/volume-1155-i-18232-english.pdf>
(külastatud 05. mai, 2019).

ASSESSING THE EFFICACY OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT

Carl-Martin Keerberg

Summary

The Rome Statute, being the core document of the International Criminal Court (ICC), states: „...mindful that during this century millions of children, women and men have been victims of unimaginable atrocities that deeply shock the conscience of humanity, recognizing that such grave crimes threaten the peace, security and well-being of the world, affirming that the most serious crimes of concern to the international community as a whole must not go unpunished and that their effective prosecution must be ensured by taking measures at the national level and by enhancing international cooperation, determined to put an end to impunity for the perpetrators of these crimes and thus to contribute to the prevention of such crimes...” (Rome Statute of the International Criminal Court). Fighting impunity and preventing war crimes and crimes against humanity are the promises that define the purpose for the creation and operation of the court. Since its establishment, these promises have been met with doubt and the court has been criticized of being toothless. Assessing the efficacy of the ICC is necessary in order to understand whether the institution is capable of preventing said crimes adequately and holding accountable the ones who are responsible for them. This knowledge can act as an input for improving the structure and operation of the court in the future.

The substantive part of the thesis is divided into five chapters: an overview of frameworks assessing the efficacy of courts, the framework for assessing the efficacy, method, assessing the efficacy and variables that affect efficacy. The first chapter provides an overview of four frameworks concerned with assessing the efficacy of courts: Shany's goal based, Keilitz et al.'s performance measures based, Phooko and Hillebrecht and Straus' international cooperation based and Ali and Gilligan's price theory based. The second chapter synthesizes an applicable framework for assessing efficacy, taking limitations imposed by studying the ICC specifically into consideration. The third chapter lays out the methods for data collection and analysis. The fourth chapter maps the court's goals and studies the efficacy of the court in reaching them. Efficacy is assessed according to two theoretical approaches by measuring the performance measures of the court and comparing them with other comparable courts and by assessing the capacity of the court for international

cooperation. The principle instruments for assessing the performance measures are timelines compiled from court files, which enable the measurement of processing speed and outcomes of cases and comparison with other comparable courts. The fifth chapter measures the weight of two variables affecting the efficacy of the court: international cooperation and the balance of political powers in the defendant's country of origin.

Assessing the efficacy of the International Criminal Court revealed that the court has been rather unsuccessful in achieving its official goals: preventing war crimes and crimes against humanity and holding accountable the ones responsible for these crimes. Poor relations with several African states and the lack of an enforcement mechanism has led to a situation in which almost half of the defendants against whom a warrant of arrest has been issued are not in the custody of the court.

In comparison with two other comparable, international criminal justice institutions – tribunals for Rwanda and Yugoslavia – the ICC's case processing has been rather exemplary, beating both speed wise in aggregate as well as in almost every stage of processing. In addition, the ICC has demonstrated a systematic capacity to compensate the damages for victims, although not necessarily at the expense of the perpetrators. Lastly, the ICC in comparison with tribunals for Rwanda and Yugoslavia has treated defendants more fairly by holding them in custody for a significantly shorter time before the beginning of the trial. For further and more precise study, cases that were exempt from the sample due to inadequate data could be examined and interpreted.

Analyzing the variables affecting the efficacy of the court revealed that lack of international cooperation is correlated to defendants not arriving in the court's custody. The estimated strength of the opposition in the defendant's country of origin or in other words the potential threat to the one accused in crimes covered by ICC's jurisdiction is not a variable that determines whether the defendant arrives in the custody of the court or not. The hypothesis that a strong opposition favors surrendering to the court turned out to be false. This problem could be further studied in the future as currently there are too few comparable data points to reach a firm conclusion.